

XFTAP 17.71.91

Б.Ғ. Ғалымжанов

Л.Н.Гумилев ат. Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
(E-mail: baiterek10@mail.ru)

Мәшһүр Жүсіп мұрасы – Ұлы дала елінің құндылықтары

Анатпа. Бұл мақалада жалпыадамзаттық құндылықтардың көрсеткіші, құрылымы, өлшемдері, деңгейлері т.б. мәселелері ақын, шежіреші, тарихшы, этнограф Мәшһүр-Жүсіп Көпейұлының мұраларындағы тұжырымдардың негізінде талданып қарастырылады. Ақын еңбектеріндегі ұлттық құндылықтарды тану, оны зерделеу, заман талабына сай насихаттау - ұлттық болмысымызды тану жолынағы өз маңызын жоймаған өзекті мәселелердің бірі екені анық. Мақалада ұлттық құндылықтардың адамзат өміріндегі мәні мен маңызы, адам өміріндегі рөлі кеңінен талқыланады. Сонымен қатар, Мәшһүр Жүсіптің мұраларындағы ұлттық құндылықтарды қазіргі заман көзімен талдай отырып, ұлттық құндылықты қоғамның даму үдерісімен ұштастыра саралайды. Мақала авторы мәдениеттің құндылық әлеуетін тұлғаның тұжырымдары мен көзқарастары арқылы дәлелдейді. Ұлттық құндылық концептілерінің типтері объективтендірудің негізгі құралы ретінде талданады.

Түйін сөздер: аксиология, жалпыадамзаттық құндылық, ұлттық болмыс, мәдени өріс, құндылық әлеуеті, мораль негіздері, тұлғалық ерекшелік.

DOI : <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2020-130-1-15-20>

Түсті: 11.02.20 / Қайта түзетілді: 11.03.20 / Жарияланымға рұқсат етілді: 30.03.20

Кіріспе. Аксиология (грек, *axios* - құнды, *logos* - ілім) - құндылықтардың табиғаты мен олардың әлеуметтік орны және құндылық әлемінің құрылымы туралы философиялық ілім [1].

Жалпы құндылықтардың өзі - өмірге, қоғамға, еңбекке, шығармашылыққа және адам өмірінің мәніне баға беруден тұрады. Құндылықтар қоғам үшін ең маңызды деген әдет-ғұрыптар мен нормалар қызметін өз бойына сіңіріп, табиғи эволюциялық жолмен реттейді.

Адамзат өзін қоршаған ортасын және рухани әлемді құндылықтар арқылы бағалауға құлықты. Ал құндылықтар дегеніміз – ол адамға ғана тән игі қасиеттер екені белгілі. Жануардан біздің айырмашылығымыз да осы қасиетімізде. Олар бізге дүниеге келген кезден бастап, ананың ақ сүтімен бірге, ана тіліміз арқылы мораль негіздері ретінде, өзінің тілін, дәстүрін, мінезі мен болмысын тарихын, мәдениетін игеру нәтижесінде орнығады. Құндылықтарды танудағы ең күрделі мәселе: нағыз құндылықтарымызды оның жалған (ақиқат және бейақиқат) форматынан айыра білуде. Жалпы құндылықтар қоғам мен уақыттың сұранысына қарай өзгерістерге ұшырап отырады. Ол – заңдылық.

Философ Т.И. Петракова құндылықтарды үш түрге бөліп қарастырады: 1. Табиғи. 2. Жүре пайда болатын құндылықтар. 3. Абсолюттік. Табиғи және жүре пайда болатын құндылықтар адамның өскен ортасынан, тәрбиесінен қалыптасатын болса, ал абсолюттік – уақыт пен қоғамның қағидаттарына барынша төтеп беріп, бүкіл адамзат үшін маңыздылығы зор мәңгілік құндылықтар болып табылады. Ұлттық құндылықтарға деген бейімділік пен құмарлық адам бойында тумысынан болады, ол қан арқылы да беріледі. Сонымен қатар, әр адамда рух бар. Рух болмаса, дене де болмайды [2].

«Рух дегеніміз - жалпыадамзаттық құндылықтардың жиынтығы» [3]. Біз жалпыадамзаттық құндылық «ол - ақиқат, ол - сүйіспеншілік, ол – дұрыс әрекет, ол – ішкі тыныштық, ол – қиянат жасамау» деп білеміз.

Өмірде табиғи құндылықтар мен жүре пайда болатын құндылықтар - жалпыадамзаттық құндылықтарды жоюға кейде барынша әсер етеді. Жалпыадамзаттық құндылықтарды жоғалту адамзат үшін өте қауіпті. Сондықтан да жалпыадамзаттық құндылықтарды сақтау өте маңызды болып табылады.

Жалпы адам үшін ең басты құндылық – өмір. Адам өмір бойы жаңалыққа ұмтылып, дамып, жетіліп, күресіп өмір сүреді. Ертеңін ойлап, табысты еңбек етеді, білім-тәрбие алады, өмірлік тәжірибе жинақтайды, өмірді мәнді өткізуін осы құндылықтар негізінен іздейді. Жалпы адамның болмысы жақсылық пен жамандықтың жиынтығынан тұрады.

Зерттеудің мақсаты мен міндеті. Жалпы адамзаттық құндылықтардың өмірлік мәні мен мағынасы көне заманнан бүгінгі күнге дейін философтар мен психологтардың, педагогтер мен әлеуметтанушылардың зерттеулерінен орын алып, бүгінгі қоғамның ерекшеліктері мен сұраныстарына орай талданып, жүйеленіп келеді. Сократ, Конфуций, Әл-Фараби, Платон, Аристотель, Ж. Баласағұни, М.Х. Дулати, Л.Н. Толстой және т.б. секілді ғұламалар еңбектерімен қатар, қазақтың Асан Қайғысы, Шалкиіз жырауы, Шал ақыны, Доспамбеті, Бұқар жырауы сонымен қатар, Ш. Уәлиханов, Ы. Алтынсарин, А. Құнанбаев, Ж. Аймауытов, М. Жұмабаев, С.Торайғыров, М. Дулатов, Ш. Құдайбердиев және біз сөз еткелі отырған М. Көпейұлы т.б. ғұламаларымыздың шығармаларында сипатталған қазақтың бай мәдени мұрасы, ұлттық құндылығы және жоғары рухани идеялары уақыт мінезі мен сұранысын қанағаттандырып, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келеді.

Аталған тұлғалар тұжырымындағы адами құндылықтар концепциясы - ұлттық мәдениет пен дәстүрді, ондағы ұлт құндылықтарын құрметтейтін болмыс, ұлттық мінез-құлық қалыптастырады. Қоғамдық сананың бағыты мен бағдары екені анық. Сондықтан да тұлғалар еңбектерінің мәні мен маңызын уақыт мінезі мен қоғам сұранысына сай жүйелеп, зерделеу, зерттеу, талдау, оны насихаттау - зерттеуіміздің басты мақсаты мен міндеті.

Мәселенің талқылануы. Аксиология – қандай болсын бір халықтың өзіндік мәдениеті мен тарихи келбеті бар рухани мұрат-мақсаттарының жиынтығы. Ұлттық құндылықтар - әрбір ұлттың ерекшелігін айқындайтын, өмірі мен тіршілігінен хабар беретін, болмысы мен бітімін қалыптастыратын үлкен категория. Ұлттық құндылықтар өмірді кезең кезеңдерге жалғап жататын, әрбір жаңа өскелең ұрпақ үшін үлкен мәнге ие бола отырып, ұлттық тұрғыдағы тәрбие үлгісі болып саналады. Өйткені ұлттық құндылықтарды тәрбиенің негізі, ғасырлар бойы қалыптасып келе жатқан рухани құндылықтар және аса биік парасаттылық пен моралдық тұрғысындағы өмір сабақтастығы жалғасып жататын, тұлғаның адамдық қасиетін, әдеби мен мәдениетін, тұлғалық ерекшелігін дамытып, әрі жан дүниесін нұрландыра түсетін, халықтың даналық, көрегендік өмір-салтынан туындап отыратын айнымас ережелер мен қағидалар құрайды.

Қазақтың дүниетанымы, көзқарасы, менталитеті, ақыл-ойы, тағылымдық ұлағаты мен өнегесі жылдар бойы үздіксіз қалыптасты. Осы ғасырлар бойғы қалыптасқан ұлттық тәрбиенің құнарын бір арнаға түсіріп тәрбие мәселесінде үздіксіз пайдалану - бүгінгі таңдағы ең басты қажеттіліктердің бірі де, бірегейі екені анық. Ұлттық болмыс пен сана-сы мен сезімі толық қалыптасып жетілген, ұлттық мүддеміздің мейлінше өркендеуі үшін барынша өз үлесін қосатын, ұлттық құндылықтарымызды және жалпыадамзаттық құндылықтарды бір-бірімен тиімді етіп ұштастыра білетін толық кемелденген, ұлтым дейтін, ұлтжанды жеке тұлғаны тәрбиелеу біздің ұлттық идеямыздың негізі екені белгілі.

Тәрбиелеу ісі – ортақ іс, тіпті мемлекеттік іс деуге негіз бар. Себебі, бүгінгі таңдағы дұрыс берілген тәрбие – келешектегі жақсы, дұрыс елдікті танытатын азаматтардың өсіп-өркендейтінін білдіреді. Қазіргі уақыт тұрғысынан бағдарласақ, егемен еліміздің тыныштығы мен береке-бірлігін сақтайтын жас ұрпақтың бойына ерте жастан ата-бабаларымыз негізін қалаған ерлік, өрлік рухты, ұлтжандылық, ұлтын сүйе білу сезімін сіңіре алу уақыт күттіріп отырмайтын маңызды мәселелердің бірі болып отырғаны анық. Ұлттық сезімді және ұлт-

тық намысты, ұлттық рухымызды көтеру – бүгінгі күннің кезек күттірмейтін үлкен міндеті. Барлық түркі әлемінің тарихи тұлғасына айналған біртуар азамат, ұлтымыздың көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері Мұстафа Шоқай: «Ұлттық құндылықтардан жұрдай рухта тәрбиеленген ұрпақтан халқымыздың қажеті мен мүддесін жоқтайтын пайдалы азамат шықпайды» - деп келтірген болатын [4].

Ш. Құдайбердіұлы «Үш анық», Д. Бабатайұлы «Тұнық тұма», Қ. Аманжолов «Нұрлы дүние», Ж.М. Саурықова «М.Ж. Көпеев дүниетанымы және тәлім-тәрбиелік мұралары», А. Қонарбаев «Қазақ зиялылары», Ш.А. Амонашвили «Ізгілік педагогикасы туралы ойлар», Г.Ж. Нұрышева «Адам өмірінің философиялық мәні» тағы басқа еңбектерде адами құндылықтар кеңінен қозғалады. Өйткені, жалпыадамзаттық құндылықтар адамның ақыл-ойы мен парасат пайымының тікелей көрсеткіші екені даусыз.

Талдау мен нәтижелері. Адамгершіліктің қайнар бұлағы - халықта, отбасында, ұлттық дәстүрде, ұлттық өнерде, әдет-ғұрыпта. Әр адам адами рухани-құндылықтарды өскен ортасынан, күнделікті тұрмыс-тіршілігінен, білім ордасынан бойына сіңіреді.

Кезінде Мәшһүр Жүсіп адам үшін төрт кедергіні атап өткен: Бірінші: адамның желкесінде тұрады. Аты – керітартпа. Адамның желкесін қырық адам ұстап отырады. Басты сылтауы «кейін жасарсың», «оны қайтесің»? Екінші: жалқаулық. Ол құйрықта. Тұрмау, жүрмеу. Үшінші: ұйқышылдық. Үнемі маңызды емес бір нәрсені ойлап, уайымдап жүреді. Белгі сөзі: «жасау керек еді». Төртінші: қорқақтық. Адам жаны өз жүрегінің қожайыны болу керек! Адам кейде тіршілік етіп жүргендей көрінуі мүмкін, бірақ ұйқыға кетіп қалғанын сезбейді, оны сезу үшін де адамға ішкі рух пен құндылық керегі ақиқат. Тағы бір тұсында ақын өзінің ойын мынадай философиялық ойымен тұжырымдайды. «Жан – бір асыранды құс, дене – бір қапас. Ол құсқа от, су бермесе, қапаста тұрып аштан өліп қалады, оған қорек беру керек. Хайуан тамақтан семіреді, адам құлақтан семіреді. Мұнан мағлұм болды: Жақсы сөзге жан семіреді екен. Жанның қорегі – құлақ сүйсінерлік сөз екен. Адам тіршілігінде, денсаулығында құлақ сүйсінерлік сөз естуге талап қылып тырысуы керек [5,23 бет].

Бұл тұста да ақын адамзаттың ішкі әлеміне зер салуын еске салады. Ағзаның қажеттілігін қанағаттандырып қана қою маңызды емес, жан мен көңілге нәр беру керек екенін, жан тіршілік иесі екенін, оған рухани азық керегін, рухани ол байымаса жанның өлетінін тұспалдап жеткізеді. Жақсы сөз бен жақсы іс кімнен шығады, жан әлемінде рухани азығы бар адамнан шығады.

Мәшһүр Жүсіп өз еңбектерінде адамның жақсы, аурусыз өмір сүруіне тағы да мынадай философиялық ойын айтады. «Адамның денесі екі нәрсенің күші мен саламат, аурусыз тұрады. Бұл екі нәрсенің бірі - қызыл қан, бірі - бұзылған қара қан. Таза қызыл қан екі дем алыстың бірімен даладан ішке қарай кіре береді. Жүрекке барып, жүректен әрмен күллі денені аралап қайтуында қара қан болып, тағы жүрекке келіп, дем алыс жолымен далаға шығып тұрады. Ішке қарай кірген дем алыс - қызыл қан, далаға шыққан дем алыс - қара қан. Сол үшін айтылады: «бір дем әрі, бір дем бері». Осы дем алыстың бірі тоқтаса, адам дереу өледі де қалады. Осы екі дем алысқа алты нәрсе керек екен. 1. Бұл екі дем алысқа жақсы ауа керек. Адам өзін таза ауада сақтауы керек. 2. Бұл екі дем алысқа күш беруге жақсы тамақ керек. Қазақ мақалында айтылады: «ауру-астан, дау-қарындастан» - деп. 3. Екі дем алысқа күш беруге харекет үскін: қазақшасы - жүру, тұру керек. 4. Екі дем алысқа ұйқы мен ояулықты қалыбынан асырмай орта ғадетпенен үйретуге керек. 5. Екі дем алысқа күш беруге шаттық керек. Адам өз көңілін өзі төмендетпей ұстау керек. Қазақта мақал бар: «ит өз құйрығын өзі алып жүрмесе, оны ешкім алып жүрмейді?»-деген. 6. Дем алысқа күш беруге: ашу, қорқу, өкініштен өзін аулақ ұстау керек» [5, 22 бет].

Бұл ойда да, ақын адамзаттың бар байлығы: оның денінің саулығы екенін еске сала отырып, өзін дұрыс күтуді, салауатты өмір салтын ұстануды, мәдениетке үйренуді, жан мен тәнді бағалауды, өмірі мен әрбір сағатты дұрыс пайдалана алуды насихаттайды. Ұлттық

құндылық жеке адамнан басталатынын тағы да осындай мысалдарымен дәлелдей отырып, «Адамда үш түрлі тамыр болады: қызыл тамыр, қара тамыр, ақ тамыр. Қызыл тамыр – таза қан жүрер жол, қара тамыр - бұзылған қара қан жүрер жол, ақ тамыр – адам денесінің телеграмм – телефонының шыбығы», - дейді [6, 323]. Бұл тұста да ақын екі қан түрінің жүрер жолын айта отырып, ақ тамырдың адам миына берер сигналын әсерлі тұспалдап жеткізеді. Осы ақ тамыр арқылы ғана денеміздегі жағдаятты алдын ала сезе бастайтынымызды айтады.

Ақын «Дене - бір қараңғы үй, жан - ол үйді жарық қылып тұрған нұр. Біреудің жаны сығырайып, зорға жанып тұрған шырағдан сықылды. Кейбіреудікі май шам сықылды, кейбіреудікі тас шам сықылды. Кейбіреудікі - керосин майының жарығы сықылды. Кейбіреудікі - одан да жарық: машинамен жағылатын электрі бар жарық сықылды. Онан да жарығы зор нұрлы жан болады. Есебі жан деген нәрседе ныһаят жоқ» [5,17 бет].

Адамның жанын нұрға теңейді, оның жарығы да әртүрлі, оның әртүрлі болуы әрбір адамның ішкі құндылығына, рухына, тазалығына байланысты екенін көркем тілмен жеткізеді. Тіл көңілдің тілмәші: көңіл не бұйрық түсірсе де, тілмен түсіреді деп тұжырымдайды. Ақын афоризмдерінде де «Нәпсіңнің семіруін іздеме, арық болуын ізде», - дейді [6, 323 бет].

Сонымен қатар, «Адам ойына келген сөздің арамын алып тастап, адалын сөйлеуге ұмтылуға тиіс. Сөйлеген сөздің қан-жыны аралас болса, тындаушының мейірі қанбайды. Егер қан-жынынан айырып, сүттей тазасын теріп сөйлесе, оған тындаушының да құлақ құрышы қанады», - дейді [6, 323 бет]. Бұл тұста да ақын әдепті сөйлеуге, сөзде энергетика барын, сөз күдіретті екенін меңзейді. Сөзбен ауру адамды орнынан тұрғызуға болатынын, сауды құлатуға болатын еске салады. Ал дұрыс сөйлей алу үшін де адамда ішкі рухани құндылық болуы міндетті.

Мәшһүр Жүсіптің қай шығармасын алып қарасаң да, ұлттық құндылыққа тап боласың, оның шығармаларын оқи отырып, ұлылардың өткені - бүгінгінің ұлттық құндылығы екеніне күмән келтіре алмайсың. «**Дауасыз дерт**» деген өлеңінде:

Ағайын барды күндеп көре алмайды,
Жоқ болса, жомарттық қып бере алмайды.
Кәнеки, бермегенің сол емес пе,
Білмеген-білген тілін неге алмайды? [7, 94-96 бет].

Жомарттық – адам бойындағы ең ізгі қасиеттердің бірі. Данышпан А. Құнанбаевтың 38-қара сөзінде осы жауанмәрттіліктің үш түрлі сипаты көрініс табады. Олар: шындық, ақ пейілділік, даналық. Шындықтан - әділеттілік, ақпейілділіктен - шапағат, даналықтан - ақиқат шығады. Кімде-кімнің бойынан осындай қасиеттер табылса, оның жасаған іс-әрекеті жомарттық болып табылады. А. Құнанбайұлы осындай адамдар қатарына әулие-әмбиелерді, пайғамбарларды, хакімдерді жатқызады. Барлық адам әулие, пайғамбар, хакім бола алмағанымен, жомарттық – осы жолға бастайтын қасиет-дейді. Автор осы шығармасында өмір итжығыспен өтетінін айта отырып, жомарттыққа, кешірімшілдікке, сабарлылыққа, шыншылдыққа, қанағатшылдыққа, татулыққа шақырады. «Ғылымың болса-дағы ұшан-теңіз, Пайда жоқ: өз халқыңа қызмет етпей!», - деп ой түйеді. Бұл өлеңде де ұлттық құндылық тұнып тұр. **Өнерпаз**» деген өлеңінде:

Қылжақтап екі ауылдың арасында,
Не пайда жүргендеріңнен құр сорайып?!
Бас болып, өнер білсең, тіпті жақсы,
Тамаша болдың жігіт таңғажайып [7,97-98 бет].

Автордың бұл өлеңі Ш. Құдайбердіұлының «Талаптан да білім мен өнер үйрен, Білімсіз, өнерсіз болады ақыл тұл», - деген терең ойлы, көркем мұраларындағы өлеңімен мәнделес келеді. Білім, ғылым, өнер рухани құндылықтың бастау алар тамыры екенін насихаттайды.

Мәшһүр Жүсіп: «Тілалғыш, елгезек болып үйрен, кежірліктен құтыласың. Тіпті дәнеме қылмасаң да, жаяу аяңдап, олай-былай жүріп үйрен, жалқаулықтан құтыласың. Дүние ақиреттің бірі болмаса, бірінің уайымын ойлап: «қалай қыламын қайтіп есебін табамын?!» - деген ойға түс, ұйқышылдықтан құтыласың. Бұл үшеуінен құтылсаң, қолың әр нәрсеге жетеді. Бұл үшеуі: бірі - желкеңнен тартып, біреуі дүнбе құйрығыңнан жерге қарай жабыстырып, бірі шынтағыңнан қисайта құлатып жібермей, табандап жатқан соң, қолың қайда жетсін?! өзіңнен-өзің кейін қарай кетіп қор боласың», - дейді. [5, 418 бет].

Қорытынды. Ақын тағы да өз еңбектерінде адам санасының ояу болуына, өзін-өзі дамытуға, білім алуға, еңбек етуге насихаттайды. Еңбек бар жерде ғана адам өзінің болмысын жасайтынын ескертеді. Еңбекке үйренген адам ғана рухани өседі, ал еңбексіз рухани дамимын деу жалған екенін әрбір шығармасы арқылы дәлелдейді. Адамның арманы қиялында, сүйіспеншілігі жүрегінде, ұяты бетінде, ары мен намысы жанында өмір сүреді.

Қандай уақыт, қандай кезең болмасын, ұлттық құндылықтарымыз сақталмай, келешектің жарқын болуы күмәнді. Біз алдағы уақытта ұрпақтарымыздың білімді, саналы, ізетті, жаһандық білім беру кеңістігінде еркін самғай алатын, елі мен жерінің қадір қасиетін ұғатын, мәдениеті мен әдебиетін, тарихы мен ұлттық құндылықтарын бойына сіңірген, ойы азат, мақсаты айқын, ел игілігі үшін еңбек ететін ұлтжанды, денсаулығы мығым, ата дәстүрді сақтайтын, рухани бай ұрпақты көргіміз келеді. Сондай ізгілік жолындағы ізденісіміз барысында басты арналы бағыттарымыздың бірі -Мәшһүр Жүсіп мұралары екені анық.

Мәшһүр Жүсіп мұралары – Ұлы даланың асыл қазынасы. Ол – ұлттық құндылықтарымыздың толық болмыс-келбетін танытатын, қоғамдық сананың даму үдерісіндегі басты бағыт, негізі арналардың бірі.

Әдебиеттер тізімі

- 1 «Өзін-өзі тану» пәнінің мұғалімдеріне арналған әдістемелік құрал. -Алматы: ҰҒПББСО «Бөбек» -2010. – 170 б.
- 2 Петракова Т.И. Духовные основы нравственного воспитания. -Москва: Импэто, 1997. – С. 96.
- 3 Жалпы адамзаттық құндылықтар [Электронды ресур] - URL: <https://e-history.kz/kz/publications/view/3271> (қаралған күні: 10.03.2020)
- 4 «Мұстафа Шоқай. Таңдамалы» (аударып құрастырған Айтан Нүсіпхан), 1-2 том, - Алматы, «Қайнар», 1998. – 57 б.
- 5 М. Жүсіп. Шығармалар жинағы // 11-том, - Павлодар: 2013. –23 б.
- 6 Қазақ афоризмдері. – Алматы, 2012. –323 б.
- 7 Мәшһүр Жүсіп. Шығармалар жинағы // 2-том, - Павлодар: 2013. – 94-96 б.

Б.Г. Галымжанов

Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

Наследие Машхура Жусупа – ценности страны Великой степи

Аннотация. В данной статье рассматриваются проблемы общечеловеческих национальных ценностей в наследии поэта, летописца, историка и этнографа Машхура Жусупа. Особенно актуально изучение и пропагандирование национальных ценностей поэта в настоящее время. В статье проанализированы значение национальных ценностей в жизни человечества в наследии Машхура

Жусупа. Отрывки из произведений, приведенные автором, свидетельствуют о том, что его труды направлены на чистоту, на постоянное воспитание и поиск своего пути.

Ключевые слова: аксиология, общечеловеческие ценности, национальная идентичность, культурное поле, ценностный потенциал, нравственные основы, личностные качества.

B.G. Galymzhanov

L. N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan.

The legacy of the famous Mashkur Zhussup is a value of the Great Steppe

Abstract. This article examines the national values in the heritage of the poet, Shezhire, historian, ethnographer Mashhur-Zhusip, raising the problems of universal values. In order to understand the national values in the works of the poet, study his works and to promote it in accordance with modern requirements that is important for future generations. The article analyzes national values in the heritage of Mashhur-Zhusup, reflecting the significance and significance of national values in the life of mankind. The works of the poet indicate that his works are aimed at purity, constant education and search for their own way, through experts from the works of the author of the article.

Keywords: axiology, universal values, national identity, cultural field, value potential, moral foundations, personality traits.

References

- 1 «Ozin-ozı tanu» paninin mugalimderine arnalğan adistemelik kural [«Self-Knowledge» methodical manuals for teachers of the subject] (NNPOOC «Bobek», Almaty, 2010, pp. 7-13).
- 2 Petrakova T.I. Duhonyie osnovy npravstvennogo vospatanya [The spiritual foundations of moral education] (Impeto, Moscow, 1997, 96).
- 3 Zhalpy adamzattyk kundylyktar [Universal value] Available at: <https://e-history.kz/kz/publications/view/3271> (Accessed:10.03.2020).
- 4 «Mustafa Shokai. Tandamaly» [Mustafa Shokai. Custom] (translated by Aitan Nusipkhan), Vol.1-2. (Kainar, Almaty, 1998, 57 p.).
- 5 M. Zhussip. Shygarmalarjinagy [Collected works].Vol. 11.Pavlodar: 2013. P. 21-23.
- 6 Kazakh aforizmderi [Kazakh aphorisms]Almaty, 2012. P. 321-323.
- 7 Mashhur Zhussip. Shygarmalarjinagy[Collected works]. Vol.2. Pavlodar, 2013. P. 94-96.

Автор жайлы мәлімет:

Галымжанов Б.Г. – «Қазақ әдебиеті» кафедрасының 2 курс докторанты, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Galymzhanov B.G. – 2nd year PhD student of the “Kazakh literature” Department, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan.